

พัฒนาการของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยในประเทศไทย
ระหว่าง ปี พ.ศ. 2411 - 2538

นางวัชรีย์ ร่วมคิด

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต

ภาควิชาประถมศึกษา

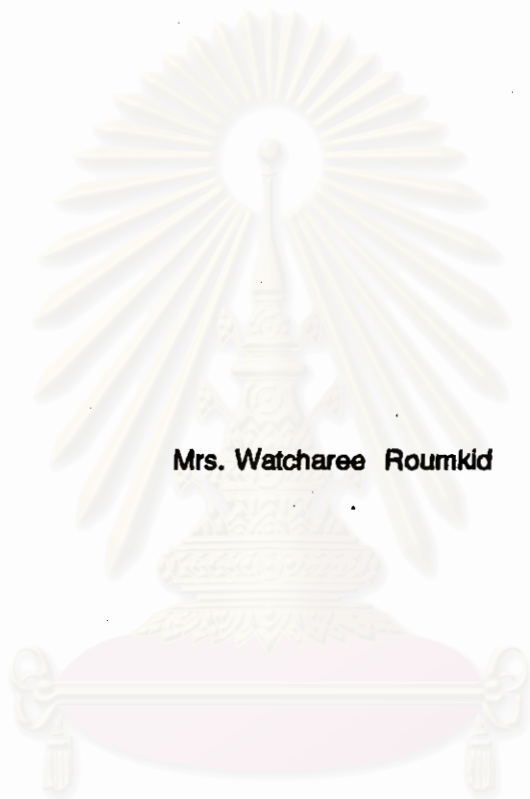
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2539

ISBN 974-635-727-1

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

**THE DEVELOPMENT OF EARLY CHILDHOOD EDUCATION CURRICULUM IN THAILAND
DURING B.E. 2411-2538**

Mrs. Watcharee Rounkid

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Education

Department of Elementary Education

Graduate School

Chulalongkorn University

Academic Year 1996

ISBN 974-635-727-1

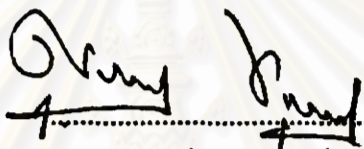
วิทยานิพนธ์   พัฒนาการของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยในประเทศไทย
ระหว่างปี พ.ศ.2411 - 2538

โดย   นางวัชรีย์ ร่วมคิด

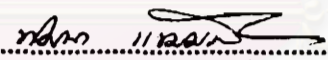
ภาควิชา   ประถมศึกษา

อาจารย์ที่ปรึกษา   ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุดมลักษณ์ กุลพิจิตร

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ นายแพทย์ศุภวัฒน์ ชุตินวงศ์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ทศนา แคมมณี)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุดมลักษณ์ กุลพิจิตร)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์พูนสุข บุณย์สวัสดิ์)

พิมพ์ต้นฉบับบทคัดย่อวิทยานิพนธ์ภายในกรอบสี่เหลี่ยมนี้เพียงแผ่นเดียว

วิชีย์ ร่วมคิด : พัฒนาการของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยในประเทศไทยระหว่างปี พ.ศ. 2411-2538 (THE DEVELOPMENT OF EARLY CHILDHOOD EDUCATION CURRICULUM IN THAILAND DURING B.E 2411-2538) อ.ที่ปรึกษา : ผศ.ดร.อุดมลักษณ์ กุลพิจิตร. 455 หน้า. ISBN 974-635-727-1

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาพัฒนาการของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยในประเทศไทย ระหว่างปี พ.ศ. 2411-2538 โดยมุ่งวิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยในแต่ละยุค จากรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจนถึงปัจจุบัน

ผลการวิจัยพบว่า การจัดการศึกษาปฐมวัยอย่างมีระบบระเบียบได้เริ่มต้นในสมัยรัชกาลที่ 5 ในรูปของโรงเรียนเด็ก โรงเรียนราชกุมารราชกุมารีและโรงเรียนสำหรับสามัญชนทั่วไป อิทธิพลที่มาจากปัจจัยด้านสังคมมีส่วนสำคัญทำให้หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยต้องเน้นการอ่าน-เขียนและเลขเป็นหลัก ส่วนหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยในโรงเรียนเด็ก ซึ่งจัดสำหรับเด็กด้อยโอกาสนั้น ได้เพิ่มเติมการเรียนงานเพื่อการดำรงชีวิตประจำวันให้กับเด็กด้วย

ครั้นเมื่อมีการเริ่มจัดการศึกษาปฐมวัยโดยชาวต่างชาติในรูปแบบของโรงเรียนราษฎร์ หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยได้ยึดแนวการเตรียมความพร้อมตามแบบของเฟรเดอริคและมอนเตสซอรีเป็นหลัก ภายหลังจากที่หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยของไทยได้เริ่มต้นตามหลักสากลที่ถูกต้องเป็นครั้งแรก

เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2475 นโยบายทางการศึกษาปฐมวัยของรัฐบาลมีความชัดเจนขึ้น ส่งผลให้มีการขยายการศึกษาในระดับนี้อย่างกว้างขวาง โดยใช้หลักสูตรที่นักการศึกษาไทยพัฒนาขึ้นตามแนวของเฟรเดอริคและมอนเตสซอรี ผสมผสานกับสภาพสังคมไทยที่มุ่งปลูกฝังคุณลักษณะของความเป็นประชาธิปไตยและเอกลักษณ์ของชาติ หลักสูตรลักษณะเช่นนี้ได้ยึดถือและใช้ติดต่อกันเรื่อยมา เพียงแต่ได้รับการปรับเปลี่ยนให้อยู่ในรูปของหลักสูตรอนุบาลและหลักสูตรเด็กเล็กเท่านั้น ภายหลังจากเมื่อหน่วยงานต่าง ๆ ได้มุ่งขยายการจัดการศึกษาในระดับนี้มากขึ้น หน่วยงานเหล่านี้ได้ปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรขึ้นใช้เองบ้าง โดยส่วนใหญ่ได้ยึดแนวหลักสูตรของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติเป็นหลัก

ในปัจจุบัน แม้ว่าหลักสูตรการเตรียมความพร้อมจะเป็นที่นิยม แต่กระแสของการเรียนอ่านเขียนก็ยังรุนแรงเช่นกัน จากแนวโน้มความเป็นโลกาภิวัตน์ที่นำความเปลี่ยนแปลงมาเป็นยุคข่าวสารข้อมูลและเทคโนโลยีใหม่ ๆ ได้มีผลต่อการพัฒนาหลักสูตรในสถานศึกษาต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง ภายใต้ปรัชญาการเตรียมความพร้อมที่ดีความไปในทิศทางที่แตกต่างกัน

ภาควิชา .....ประถมศึกษา
สาขาวิชา .....การศึกษาปฐมวัย
ปีการศึกษา 2539

ลายมือชื่อนิสิต .....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา .....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม .....

C 640969

EARLY CHILDHOOD EDUCATION

: MAJOR

KEY WORD: THE DEVELOPMENT OF CURRICULUM/EARLY CHILDHOOD EDUCATION

WATCHAREE ROUMKID : THE DEVELOPMENT OF EARLY CHILDHOOD
EDUCATION CURRICULUM IN THAILAND DURING B.E. 2411-2538. THESIS
ADVISOR : ASSISTANT PROFESSOR. UDOMLUCK KULAPICHITR, Ed.D. 455 pp.
ISBN 974-635-2727-1

The objective of this research was to study the development of early childhood education curriculum in Thailand during B.E. 2411-2538 by analyzing factors related to components of early childhood education starting from periods of King Rama V to the present.

The results are as follows : formal early childhood education in our country has begun during King Rama V period in the forms of child care center, schools for the princes and princesses, and for the public. Social factor had an important influence on literacy curriculum. The curriculum for disadvantage children in child care center of that period had also included training in the area of practical life.

When private preschools were first setup by the western specialists, the curriculum had been designed based on Froebel and Montessori theories. During this period early childhood in Thailand was first started with concepts of the early childhood education theories.

Upon the political revolution in 1932, governmental policy on early childhood education was clearly defined, leading to a wider expansion of this educational level. Curriculum was developed and widely implemented with an integrated philosophy of Froebel, Montessori, Thai cultural identities and values in democracy by the Thai educators of this period. Later there were more organizations involved in expanding early childhood education programs. These institutions had reconstructed their own curriculum, however, most still followed the curriculum approach developed by the Office of the National Primary Education Commission.

At present, although the readiness curriculum approach has been widely accepted, academics are still a major practice. Trends of globalization on information and technology age have an important influence on curriculum development, educational practice with different interpretation on readiness philosophy in many educational institutions.

ภาควิชา ..... ประถมศึกษา

สาขาวิชา ..... การศึกษาปฐมวัย

ปีการศึกษา 2539

ลายมือชื่อนิติกร.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา..... *อุบลรัตน์ อุบลรัตน์*

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้ สำเร็จลุล่วงได้เป็นอย่างดี ด้วยความกรุณาอย่างสูงจากอาจารย์ที่ปรึกษา คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุดมลักษณ์ กุลพิจิตร ที่ได้กรุณาสละเวลาดูแล ตรวจสอบ แก้ไขและแนะนำอย่างดีตลอดระยะเวลาของการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งและขอกราบขอบพระคุณมา ณ ที่นี้

กราบขอบพระคุณ รศ.ดร.ทศนา แชนมณี และ ผศ.พูนสุข บุญยสวัสดิ์ ที่ได้กรุณาเป็นกรรมการสอบและตรวจแก้ไข กราบขอบพระคุณ อาจารย์ ดร.ศรีนทร วิทยะสิรินันท์ ที่กรุณาช่วยชี้แนะให้คำปรึกษา ให้กำลังใจ กราบขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่านที่คอยดูแลห่วงใยและติดตามความก้าวหน้าเป็นระยะ ๆ กราบขอบพระคุณ รศ.ดร.สุภาวค์ จันทวานิช และ รศ.ดร.กวรรณิการ์ สัจจกุล ผู้ประสิทธิ์ประสาทความรู้ด้านการวิจัยกราบขอบพระคุณ ผศ.ดร.อรุณี หรดาล ผศ.ดร.ฉันทนา ภาคบงกช ดร.วรรณาท รักสกุลไทย ดร.พัชรี ผลโยธิน อาจารย์สุกัญญา กาญจนกิจ และอาจารย์ รัตมี ดันเจริญ ที่ช่วยกรุณาตรวจสอบแก้ไขแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ กราบขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการ และนักการศึกษาทุกท่านที่กรุณาสละเวลาให้ข้อมูลการสัมภาษณ์โดยเฉพาะอย่างยิ่ง อาจารย์ราตี ทองสวัสดิ์ ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำด้านบุคลากรและงานเอกสารเป็นอย่างดี

ขอขอบคุณบัณฑิตวิทยาลัยที่อุดหนุนทุนวิจัยส่วนหนึ่ง

ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และเจ้าหน้าที่ห้องสมุดของทุกหน่วยงาน ที่ให้ความช่วยเหลือ อำนวยความสะดวกด้านเอกสารและการติดต่อบุคลากร ขอขอบคุณเป็นพิเศษสำหรับพี่หรั่ง พี่อู๋ และพี่ริศ ขอขอบคุณมากในน้ำใจและความช่วยเหลืออย่างดีของนิ เบิ้ล ป้อม อ้อ อรปุ๋ย โหนด พี่ติ่ม พี่ป้อม พี่เบิ้ม เก่ง หนุ่มใหญ่ หนุ่มน้อย เหน่ง เอ๋ บุ่ม หมวย เกด เมย์และพี่ๆน้องๆ ทุกคน

กราบขอบพระคุณ คุณพ่อคุณแม่ผู้ให้กำเนิด ที่มอบสิ่งดีงามทั้งปวงแก่ผู้วิจัยตลอดมา ขอขอบคุณ คุณสมศักดิ์ ร่วมคิด คู่ชีวิตผู้เป็นกัลยาณมิตรที่ประเสริฐสุด ผู้ซึ่งได้เสียสละทุกสิ่งทุกอย่างแก่ผู้วิจัยตลอดมา ขอขอบใจลูกเคย - ลูกตอง ที่อดทนรอ จนถึงวันที่แม่ทำงานนี้สำเร็จ

วัชรีย์ ร่วมคิด

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฎ
สารบัญภาพ.....	ฏ
สารบัญแผนผัง.....	ท
สารบัญแผนภูมิ.....	ถ

บทที่

1 บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	8
ขอบเขตของการวิจัย.....	8
ข้อจำกัดของการวิจัย.....	9
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	9
วิธีดำเนินการวิจัย.....	11
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	18

2 วรรณคดีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการของเด็กปฐมวัย.....	20
แนวคิดเกี่ยวกับพัฒนาการ.....	21
ทฤษฎีพัฒนาการทางกาย.....	21
ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญา.....	22
ทฤษฎีพัฒนาการทางจิตใจและอารมณ์.....	24
ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม สังคม และบุคลิกภาพ.....	25

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
สภาของสังคมไทย.....	68
สภาสังคมไทยในช่วง พ.ศ. 2411 - 2500.....	68
สภาสังคมไทยในช่วง พ.ศ. 2501 - 2519.....	71
สภาสังคมไทยในช่วง พ.ศ. 2520 - 2538.....	75
3 การจัดการศึกษาปฐมวัยยุคก่อนการปฏิรูปการศึกษา	
การศึกษาปฐมวัยสมัยกรุงสุโขทัย.....	79
การศึกษาปฐมวัยสมัยกรุงศรีอยุธยา.....	80
การศึกษาปฐมวัยสมัยกรุงธนบุรีและรัตนโกสินทร์ตอนต้น (รัชกาลที่ 1 - รัชกาลที่ 4).....	81
4 หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยยุคก่อนปฏิรูปการปกครอง (พ.ศ.2411-2474)	
ความเคลื่อนไหวของการศึกษาปฐมวัย.....	85
โรงเรียนเด็ก.....	87
โรงเรียนราชกุมารราชกุมารี.....	111
การศึกษาปฐมวัยของสามัญชน.....	117
หลักสูตรมูลศึกษา.....	124
หลักสูตรอนุบาลโรงเรียนวัฒนาวิทยาลัย.....	135
หลักสูตรอนุบาลโรงเรียนราชินี.....	137
หลักสูตรอนุบาลโรงเรียนมาแตร์เดอี.....	140

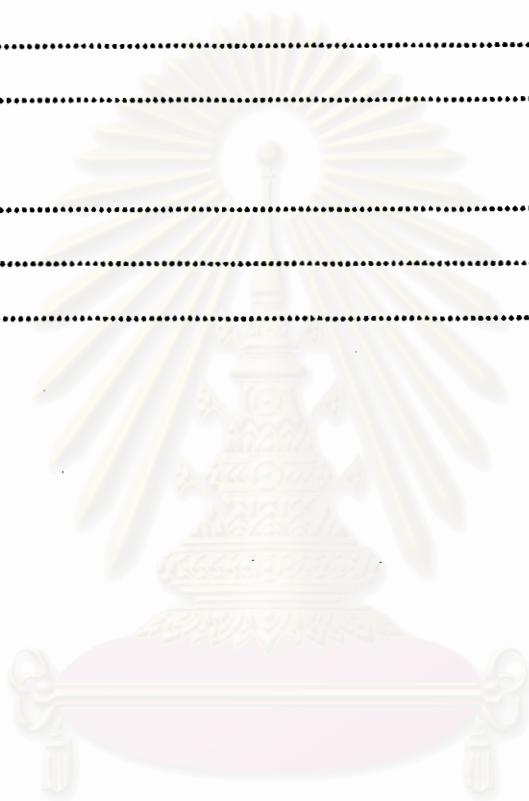

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
5	หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยยุคหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง (พ.ศ.2475 -2493)
	ความเคลื่อนไหวของการศึกษาปฐมวัย..... 142
	หลักสูตรอนุบาล พ.ศ. 2483..... 147
6	หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยยุคปรับปรุง (พ.ศ.2494-2520)
	ความเคลื่อนไหวของการศึกษาปฐมวัย..... 165
	หลักสูตรเด็กเล็กฉบับ พ.ศ. 2495..... 166
	ประมวลการสอนนักเรียนอนุบาล..... 185
	หลักสูตรอนุบาล พ.ศ.2503..... 192
	หลักสูตรอนุบาล พ.ศ.2518..... 217
7	หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยยุคพัฒนา
	ความเคลื่อนไหวของการศึกษาปฐมวัย..... 229
	หลักสูตรอนุบาล พ.ศ.2522..... 233
	หลักสูตรเด็กเล็กของกรมอนามัย..... 240
	หลักสูตรเด็กเล็ก พ.ศ.2524..... 249
	หลักสูตรเด็กเล็ก พ.ศ.2526..... 254
	หลักสูตรเด็กเล็ก พ.ศ.2528..... 262
	หลักสูตรเด็กเล็ก พ.ศ.2531..... 264
	หลักสูตรอนุบาลละอออกุทิศ ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2531..... 277
	หลักสูตรอนุบาล พ.ศ.2534..... 307
	หลักสูตรอนุบาลเอกชน พ.ศ.2534..... 321
	หลักสูตรเด็กเล็กฉบับปรับปรุงของกรมการพัฒนาชุมชน..... 330
	หลักสูตรเด็กเล็กของกรมการศาสนา..... 343
	หลักสูตรก่อนประถมศึกษาของกรมวิชาการ..... 357

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
๘ สรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	
สรุปผล.....	392
อภิปรายผล.....	418
ข้อเสนอแนะ.....	423
รายการอ้างอิง.....	424
ภาคผนวก.....	435
ประวัติผู้วิจัย.....	455

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1. แสดงรายละเอียดวิชาที่บังคับให้สอน.....	124
2. แสดงรายละเอียดวิชาที่ครูเลือกสอน.....	127
3. แสดงผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบหลักสูตรมูลศึกษา.....	129
4. แสดงอัตราเวลาเรียนของนักเรียนอนุบาล.....	157
5. แสดงรายการสอนนักเรียนอนุบาลปีที่ 1 และปีที่ 2.....	188
6. แสดงผลการสรุปการวิเคราะห์หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยของไทย ระหว่าง พ.ศ. 2411-2538.....	396

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญแผนผัง

รายการ

หน้า

- 1 แผนผังโรงเรียนเด็กของพระอัครชายาเธอฯ.....104

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย